

VZORNIKI

V kratkem bo minilo šestdeset let, odkar je bilo ustanovljeno Slovensko Planinsko Društvo. Tedaj sem bil štiri leta star in nekako istočasno, ko so naši prvi planinci na Stolu sklenili ustanoviti planinsko društvo, so tudi gore vstopile v moje življenje, kajti tedaj je bil na Stolu tudi moj oče. Iti na Stol v tistih časih, ko so se prvi naši ljudje upali zapuščati varne mestne zidove, je pomenilo že precej. Moj oče je šel sam na Stol, ki je imel tedaj še bore malo obiskovalcev in flora je bila še malone v prvotnem stanju. Imel je tudi srečo z razgledom in z daljnogledom je videl daleč na Koroško in v čuda naših razdrapanih Julijcev. Četudi sem bil še majhen, se vendarle spominjam, da je pripovedoval o svojih doživljajih tam gori in o »nepopisnih« lepotah gora. Ni bil sicer zgovoren mož — a vedno se je tudi pozneje razvnel, kadar je pripovedoval o Stolu. Kar visel sem na njegovih ustih in v svoji fantaziji gledal veličast gora. Oče je bil tudi prvi, ki mi je pokazal Triglav. Ob nedeljah smo tiste čase hodili na Fužine, najprej na Ljubljaničine brzice, ki so jih sedaj uničile naprave elektrarn, nato pa v gostilno k »Rekarju«. Najlepše pa je bilo zvečer, ko smo ob sončnem zatonu šli preko Kodeljevega, kjer so stali stoletni jagnedi in lipe ter se razprostirali tja do prisilne delavnice še nezazidani travniki. Nad Ljubljano se je razprostiralo žareče večerno nebo in na najlepšem razgledišču je oče obstal ter z zanosom vzkliknil: »Triglav!« in pokazal s palico tja proti zahodu, kjer je njegov ostri vrh molel v večerno zarjo. In še enkrat oče: peljal me je na Šmarno goro in me vodil za roko, ko sva šla po »strminah« čez Kuhinjo. Tako mi je vcepil vroče hrepenenje po gorah, ki mi je ostalo neizpremenjeno do sivih las. Ko pa mislim nazaj na tista mlada leta, vstajajo pred menoj možje, ki so mnogi od njih postali moji vzorniki. Mnogo starejši bratranec Rajko Mulaček je hodil k nam in nekoč je prišel z novico, da je bil na Triglavu! Njega in številne druge dijake je vodil sošolec Badiura. Kaj vse je vedel povedati Rajko o tisti nepozabni turi, se ne spominjam — a Triglav mi je postal tedaj gora vseh gora, zaželena Meka mladega življenja, Badiura pa vzornik-vodnik mladine in prerok naših gora. Ko sem pozneje sam začel voditi mladino v gore, sem se še iz mladosti spominjal, kaj je Rajko pripovedoval o Badiurovem načinu vodstva.

Rajko pa je navdušil tudi mojega brata Jožeta za planine in postal njegov vodnik. Jaz sem bil reven dijaček in Jože mi je videl v srce. Začel me je jemati s seboj, najprej v Polhograjske Dolomite in nato na Stol. Tura na Stol je postala posebno pomembna zame. Rajko nas je počakal o polnoči v Žirovnici in nas peljal in v temni noči — zapeljal. Do jutra smo se klatili po goščavi, a to je bilo zame višek romantike. Ko pa se je začelo daniti, smo našli pravo pot in odšli v mlado planinsko jutro. Takrat še nismo bili niti razvajeni niti blazirani in Stol je bil samo mogočna

gora, še ne »šoder«. S Stolovih strmin sem prvič gledal jutranjo zarjo in žarenje Julijskih Alp. Triglav je imel še precej snega in danes po malone petdesetih letih še vidim njegov blesk v jutranjem soncu. Zapadel sem čaru gora za vedno. Jože pa je postal moj vodnik in dobrotnik. Plačeval je zame na turah, s seboj me je jemal, prepuščal svoje planinske obleke; in pozneje, če sam ni mogel iti, mi je kot višek zaupanja posodil svoj cepin, ki si ga je sam naredil in je tedaj meni segal malone do nosa.

Planinsko društvo in njegovi odborniki so mi bili v tistih mladih letih neizmerno vzvišena organizacija. Nam mladim dijakom je postala velika dobrotnica, saj smo plačevali v kočah le vstopnino dva krajcarja, prenočevali pa smo zastonj. Svoj urad je imelo v Narodnem domu, v majhnem kabinetu. Kako se je ves odbor zgnetel tja noter, ne vem, in kakšen »planinski« zrak je vladal pri sejah, kadar so Piparji nažgali svoje čedre, tudi ne vem. Sicer pa so bili le telesno v sobici, duševno so bili odsotni na gorah, ki jih je bilo treba zavzeti na drugačen način kakor sedanje probleme. Vsepovsod so stale nemške kočice. Nemci so šteli naše gore za svoje in naše društvo jim je bilo trn v peti. Sredstev je bilo malo in povesod je bilo treba postavljati slovenske planinske trdnjave in pridobivati širše kroge za planinstvo, ki je gojilo obenem s spoznavanjem planinskih lepot in zdravim izživljanjem v gorah tudi smisel za obrambo slovenske zemlje. Drugače vzljubiš domovino v zakajeni kavarni, a svojega ljudstva in rodne zemlje ne spoznaš, drugače pa, če vidiš vso njeno lepoto razgrnjeno pod seboj — pa vidiš segati po njej tujo roko!

Tedaj sem spoznal tudi profesorja Orožna, dolgoletnega načelnika Planinskega društva. Ko so se približale počitnice, sva ga čakala z bratrancem Ivanom pred Narodnim domom. Počasi je prišel s cigaro v ustih po Bleiweisovi cesti in z največjim spoštovanjem sva mu sledila ter močno utripajočega srca potrkala na planinsko svetišče, sobico planinskega društva. Dobrohotno naju je sprejel in rad dal izkaznico nadebudnemu naraščaju. Profesor Orožen je kmalu postal moj učitelj geografije in visel sem na njegovih ustih, kadar je predaval, posebno tedaj, ko je govoril o gorah. Mnogo dalj časa pa me je učil profesor Orel, ki sem mu bil vedno posebno hvaležen za njegovo lepo razlago občega zemljepisja. Iz njegovih ust sem prvikrat čul razlago o delovanju ledenikov in o posledicah ledene dobe v Alpah. Bil je še pod močnim vplivom profesorjev Pencka in Brücknerja in njunih del o ledeni dobi v Alpah. »Večne« gore so oživele in zaslutil sem njihovo nastajanje in minevanje. Pozneje sem slišal Brücknerja in Krebsa samega, a dr. Orlove besede so ostale za vedno močnejše.

Jože je pričel prinašati domov tudi »Planinski Vestnik« in Mlakarjevi šegavi potopisi so mi bili nekaj časa posebno ljubi, ker so vodili iz domačih gora v tujino, ki je za mladega človeka vedno bolj vabljiva in mamljiva kakor domačija. V tistih časih smo zelo zgodaj obvladali nemščino in tako mi je bilo pravo razodetje, ko sem dobil v roke Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereines iz l. 1883, kjer sem našel mojstrski članek dr. Julija Kugyja: Die Julischen Alpen, Berge der

Trenta, pozneje pa znamenito knjigo Tschudi: *Das Tierleben der Alpenwelt*. Končno si je Jože kupil še Hartingerjev *Atlas der Alpenflora*, ki ga s svojimi 500 umetniškimi barvnimi slikami planinskih cvetic do danes še nikdo ni prekosil. Vzbudil je hrepenenje, spoznati čim več teh lepotic in jih zaščititi. Sram me je postalo, ker sem bil nekaj let tudi med tistimi, ki smo krasili klobuke z venci in dolge palice s šopki planik.

Srečno naključje mi je potisnilo v roke knjigo »*Gefahren der Alpen*«, ki jo je spisal Emil Zsigmondy. Mnogo so še napisali knjig o tehniki alpinizma, a po lepoti in globokem smislu je ni nobena več dosegala; še danes bi jo moral poznati vsak gorohodec, posebno pa vsa planinska mladina. Knjiga mi ni dala samo najodličnejših navodil za obvladovanje težkoč v gorah in njihovih nevarnosti poleti in pozimi, besede Zsigmondyja, tega velikega vzornika stotisočev gorohodcev širom po Evropi, so mi pokazale tudi globlji smisel gorohodstva in lepoto gorovja kot celote. Posebno važni za moje naziranje o gorohodstvu so bila poglavja: Zakaj hodimo na gore? Užitek narave in želja po udejstvovanju. Vzgojni učinki gorohodstva. Tovarištvo. Vzgoja značaja. Umetniško gledanje in doživljanje. Viteštvo. Etika gorohodstva. O planinskem pisateljstvu. Izbira tovarišev.

Jože je postal tudi fotograf v planinah in seznanil me je z Bogumilom Brinškom, ki je bil tedaj naš najboljši fotograf v gorah in podzemskih jamah. Meni in drugim tovarišem je postal vzor vztrajnosti in radovoljnega prenašanja velikih naporov. Nisem ga slišal, da bi le enkrat zagozdrnjel, pa najsi je nesel poleg svojega težkega fotoaparata 10 × 15 cm in kakih 36 plošč še težke jamarske lestvice, vrv in acetilenko. Šegav, kakor je bil, je vedno še nas bodril in zabaval. S tistimi, ki so bili s hrano slabo založeni, je vedno delil skromne dobrrote, ki jih je nosil v gore in jame. Če je le malo upal na lepo vreme in je pričakoval, da bo naredil lepo sliko, se je zavil v svoj plašč in kljub vetru in mrazu potrpežljivo ure in ure čakal, da so se oblaki pretrgali. V njegovi skromni sobici, ki je bila bolj fotografski atelje kakor vse drugo, smo se začeli zbirati. Začetkoma sta tja prihajala tudi Badiura in astronom Ivan Tomec. Ko pa so postali naši podvigi v gorah in jamah večji, sta začela izostajati. Posebno mi je bilo žal za Badiuro, ki pa je moral na svoja pota, ki so rodila naše številne in vzorne vodiče po gorah in dolinah. Ostal pa je najboljši Brinškov prijatelj do nesrečnega leta 1914, ko je krogla predrila srce našega skupnega prijatelja. Brinšek je postal središče in srce naše družbe, ki jo je sam krstil »Dren«, češ da smo trdni kakor dren. Za tiste čase smo bili res deloma nekaj posebnega v Ljubljani. Prezirali smo tako imenovano sezono, ki je dovoljevala planinstvo le v poletnem času. Mi pa smo vedeli, kako lepo je jeseni nad meglenim morjem, ko so tudi najbolj navdušeni planinci tistih časov ostajali v dolinah in polnili kavarne in zakajene gostilne. Zima nas ni več strašila in presenečeni smo bili nad njeno lepoto v gorah. Začetkoma smo se »upali« pozimi na Veliko planino, Krvavec in Stol — na prva dva s smučmi —, a kmalu smo z uspehom naskočili tudi zimski Grintovec, Brano in Triglav. Na Dolenjskem

in Notranjskem pa so morali pokazati svoje skrivnosti do tedaj nedostopni podzemski prepadi. Ožjo družbo smo tvorili poleg Brinška in nekako zunaj stoječega Badiure še brat Jože, Albin Hrovatin, Ivan Kovač, Ivan Michler, Wenig, Ivan Tavčar in moja malenkost. Kmalu se nam je pridružil še dr. Ivan Cerkl, Brinšku po vztrajnosti in ljubeznivosti podoben značaj. Prevzel je znanstveno vodstvo pri raziskavanju Krasa, meni pa je postal po nesrečnem 4. aprilu 1912 vzornik v požrtvovalnosti in v nekem oziru tudi svarilo pri mladinskih izletih. Njegova smrt je zasekala globoko vrzel v našo družbo. Posebno sem ga pogrešal jaz, ker je bil z menoj izredno prijazen in svetovalec v geografski literaturi, in posebno, ker sem bil priča njegove nesreče. Namesto njega je začelo prihajati več dijakov v našo družbo, na Krasu pa smo se bolj oklenili dr. ing. Karla Picka. Od dijakov je že naslednjega leta padel v gorah Ivan Petrič. Po nekaterih posrečenih podvigih v gorah in v jamah pa sva jeseni tistega leta z Michlerjem odšla na Dunaj. Brinšek se naju je spomnil tudi tedaj in nekajkrat sta nama on in Hrovatin poslala kranjskih darov na lačni Dunaj. Pismene novice pa niso bile preveč razveseljive — Dren je začel hirati in Brinšek mi je na šegav način sporočil njegovo bolehanje. Božič l. 1913 nas je še enkrat združil na smučarski turi na Veliki planini. Izprosili smo ključ do stare Schmidingerjeve koč, skozi nočni sneženi metež smo prinesli božično smrečico tja gor in se še enkrat veselili svidenja. Potem pa je začelo postajati mračnejše in svet se je začel pogrezati v sovraštvo, ki je malo nato, poleti 1914 rodilo prvo svetovno vojno. Gore so deloma osamele, na avstrijsko - italijanski strani pa zagorele — ne več v jutranji in večerni zarji — v ognju topov in min. Konec je bilo tudi z Drenom, ker zgodilo se je, kakor je nekje zapisano: udarila je palica pastirja in razkropile so se ovce. Padel je Brinšek, ki nas je družil v srečnih časih in razšli smo se. Gore pa so ostale. Kljub gromu topov in krvoprelitjem ter grenkobi v srcu so nas vsepovsod spremljale. Svetile so tistim tovarišem, ki so se valjali v blatu v Galiciji, svetlo upanje budile tistim, ki so od žalosti in dolgočasje trpeli v raznih taborih, vzbujale upanje na boljše čase onim, ki so na Krasu ali v gorah samih primerjali veličastvo gorske narave z ničevostjo človeškega življenja in podlostjo umazane politike cesarjev in kraljev. Tudi meni so bile veliki svetilnik v temi, opominjajoč, da so imeli moji vzorniki, ki so me vzpodbujali v mlajših letih k zvestobi in študiju gorske narave, v vsakem oziru prav. Zavest, da stoje tam daleč na jugu naše lepe gore, ki bodo zmagoslavno prebile vse butanje vojnih valov ob njihove stene, in da se bomo preživeli na njih zopet veselili in dvignili nad nizkotnost, mi je sladila težke čase. Vzornik za vzornikom je vstajal in nemo vzpodbujal k upanju, ki se je, kakor so mi nekoč obetali, končno uresničilo. Zato goram in slovenski planinski organizaciji k njeni šestdesetletnici in vsem, ki so mi z gorami olepšali življenje, hvala!

